(ร่าง) รายงานการประชุม

“การศึกษาผลกระทบของ COVID-19 ต่อหัตถการที่มีคุณค่าน้อย (Low value care) ตามบริบทของระบบสุขภาพของประเทศไทย ส่วนหนึ่งของโครงการ การวิเคราะห์ผลกระบทของ COVID-19 ต่อระบบสาธารณสุข เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการตอบสนองต่อการระบาดและความยั่งยืนของระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย”

วันพฤหัสบดีที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 เวลา 09.00 – 12.00 น. ณ ห้องประชุม 1 โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข หรือ ทาง Zoom Meeting: ID 980 1896 2323 Passcode: 123456

.....

ผู้เข้าร่วมประชุม

ห้องประชุม 1 โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

1. นพ.ชัยยศ คุณานุสนธิ์	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
2. รศ.ดร.วรรณฤดี อิสรานุวัฒน์ชัย	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
3. ดร.รักมณี บุตรชน	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
4. พญ.จารวี สุขมณี	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
5. นางสาวภิชารีย์ กรุณายาวงศ์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
6. นายธนายุต เศรณีโสภณ	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
7. นางสาวจุฬาทิพย์ บุญมา	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

ผู้เข้าร่วมประชุม

ระบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม ZOOM

1. คุณจุฬาทิพย์ ทั่งทอง	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
2. คุณพูนชนะ วารีชัย	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
3. ศ.ดร.ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
4. ดร.นพ.ยศ ตีระวัฒนานนท์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
4. นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์	มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ
5. ศ.นพ.วีระศักดิ์ จงสู่วิวัฒน์วงศ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
6. พล.อ.ท.นพ. กัมปนาท วีรกุล	โรงพยาบาลหัวใจกรุงเทพ
7. คุณยุวดี อัคนิวรรณ	สำนักงานประกันสังคม
8. นพ.อรรถสิทธิ์ ศรีสุบัติ	กรมการแพทย์
9. นพ.สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ	สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ
10. ศ.นพ.ภิเศก ลุมพิกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

11. นพ.พิษณุ ขันติพงษ์ ข้าราชการบำนาญ

เริ่มประชุมเวลา 09.00 น.

1. กล่าวต้อนรับและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม

รศ.ดร.วรรณฤดี อิสรานุวัฒน์ชัย กล่าวต้อนรับและเปิดการประชุม “การศึกษาผลกระทบของ COVID-19 ต่อหัตถการที่มีคุณค่าน้อย (Low value care) ตามบริบทของระบบสุขภาพของประเทศไทย ส่วนหนึ่งของโครงการ การวิเคราะห์ผลกระบทของ COVID-19 ต่อระบบสาธารณสุข เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการตอบสนองต่อการระบาดและความยั่งยืนของระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย” รวมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม กล่าวคือ 1) เพื่ออธิบายถึงภาพรวมของหัตถการที่มีคุณค่าน้อย (Low value care) 2) เพื่อนำเสนอผลการศึกษาเบื้องต้นของโครงการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อหัตถการที่มีคุณค่าน้อย (Low value care) ตามบริบทของระบบสุขภาพของประเทศไทย และ 3) เพื่อขอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อผลการศึกษาและแผนการดำเนินการในระยะต่อไป

2. ทีมวิจัยนำเสนอภาพรวมของโครงการวิจัย

รศ.ดร.วรรณฤดี อิสรานุวัฒน์ชัย นำเสนอภาพรวมของโครงการ “การวิเคราะห์ผลกระบทของ COVID-19 ต่อระบบสาธารณสุข เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการตอบสนองต่อการระบาดและความยั่งยืนของระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าในประเทศไทย” โดยเริ่มจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา การวางแผนแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล และความก้าวหน้าของโครงการโดยรวม จากนั้นจึงนำเสนอในส่วนของการศึกษาหัตถการที่มีคุณค่าน้อยต่อที่ประชุม รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ที่มาและความสำคัญ

ในปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพ (Healthcare expenditure) ในหลายประเทศทั่วโลก มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การจัดสรรทรัพยากรทางสาธารณสุขให้เกิดคุณค่ามากที่สุดจึงเป็นสิ่งจำเป็น และนำมาซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการทำหัตถการที่มีการใช้ทรัพยากรทางสาธารณสุขโดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเกิดประโยชน์น้อยต่อผู้ป่วย หรือที่เรียกว่า “หัตถการที่มีคุณค่าน้อย” หรือ “Low value care” โดยเฉพาะในช่วงที่มีการระบาดของ COVID-19 ซึ่งส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรทางสาธารณสุขเป็นอย่างมาก

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการศึกษาผลกระทบของ COVID-19 ต่อหัตถการที่มีคุณค่าน้อย (Low value care) ตามบริบทของระบบสุขภาพของประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลการเบิกจ่าย (e-

Claim) ของผู้ป่วยในที่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (Universal Coverage Scheme) ที่อยู่ในฐานข้อมูลของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2559 ถึงพ.ศ. 2564 ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถระบุหัตถการที่มีความเป็นไปได้ที่จะมีคุณค่าน้อยตามบริบทของประเทศไทย ทีมวิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการทำหัตถการที่มีคุณค่าน้อยในต่างประเทศ และพบว่าหัตถการที่เข้าข่ายตามเงื่อนไข (มีการทำมากกว่า 1,000 ครั้ง/ปี) มีจำนวน 18 หัตถการ จากทั้งหมด 38 หัตถการที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม และจากการประชุมกับผู้เชี่ยวชาญทางคลินิก ทีมวิจัยจึงได้มีมติเลือกวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 3 หัตถการ ได้แก่ การทำหัตถการใส่สายสวนหลอดเลือดหัวใจ (Percutaneous Coronary Intervention: PCI) การทำหัตถการในผู้ป่วยโรคไส้ติ่งอักเสบ (Acute appendicitis) และการผ่าคลอดทางหน้าท้อง (Caesarean section) เพื่อเป็นตัวแทนของการศึกษาผลกระทบของ COVID-19 ต่อหัตถการที่มีคุณค่าน้อย ตามบริบทของระบบสุขภาพของประเทศไทย

3. ทีมวิจัยนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1

3.1 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 และผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อหัตถการใส่สายสวนหลอดเลือดหัวใจ (Percutaneous Coronary Intervention)

จุฬาทิพย์ บุญมา นำเสนอผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 และผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อหัตถการใส่สายสวนหลอดเลือดหัวใจ (Percutaneous coronary intervention: PCI) เพื่อทำการศึกษาแนวโน้มของการทำหัตถการขยายหลอดเลือดหัวใจ ในช่วงของการระบาดของของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยได้จำแนกข้อมูลของผู้ป่วยออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มฉุกเฉิน (Emergency) 2) กลุ่มที่มีข้อบ่งชี้ (Necessary) และ 3) กลุ่มที่ไม่มีข้อบ่งชี้หรือกลุ่มที่อาจเป็น Low value care นอกจากนี้ได้มีการศึกษาข้อมูลด้านเพศ อายุ เขตสุขภาพ ประเภทของโรงพยาบาล สถานะของการจำหน่ายผู้ป่วย ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และจำนวนวันนอนของผู้ป่วย โดยงานศึกษาชิ้นนี้ใช้ข้อมูลของผู้ป่วยในคนไทยภายใต้สิทธิบัตรทองที่เข้ารับการทำหัตถการใส่สายสวนขยายหลอดเลือดหัวใจ (PCI) ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2562 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 จากการวิเคราะห์พบว่า การทำหัตถการมีจำนวนลดลงในช่วงของการ lockdown และค่อย ๆ ขยับตัวสูงขึ้นในช่วงของการคลาย lockdown และจากการเปรียบเทียบข้อมูลในทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าลักษณะของผู้ป่วยตามอายุและเพศไม่มีความแตกต่างกัน แต่พบความแตกต่างในประเด็นเขตสุขภาพ ประเภทของโรงพยาบาล สถานะของการจำหน่ายผู้ป่วย ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และจำนวนวันนอน โดยหากสามารถลดจำนวนการทำหัตถการ PCI ลงได้ ระบบสาธารณสุขไทยจะสามารถลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลผู้ป่วยในเวลา 3 ปี ได้ประมาณ 400 ล้านบาท และลดจำนวนผู้เสียชีวิตลงได้ 52 คน ทั้งนี้ การศึกษานี้ยังมีข้อจำกัด อาทิ การคิดผลกระทบต้นทุนนำมาคิดเพียงผลกระทบทางตรงเท่านั้น การไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนของการวินิจฉัยโรค เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ที่ประชุมให้ความเห็นว่า การที่จำนวนของการทำหัตถการ PCI ลดลงในช่วงสถานการณ์ COVID-19 นั้นอาจเกิดจากปัญหาในการครองเตียงของผู้ป่วยโรคอื่น ๆ
- ที่ประชุมให้ความเห็นว่า แนวทางเวชปฏิบัติของการทำ PCI ในผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจเรื้อรัง (Chronic coronary syndrome: CCS) ในปัจจุบัน สนับสนุนให้มีการทำหัตถการ PCI เฉพาะในผู้ป่วยโรคหัวใจล้มเหลวและผู้ป่วยที่หัวใจห้องซ้ายทำงานต่ำกว่า 45% แต่เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูลจึงทำให้งานศึกษาชิ้นนี้ไม่สามารถนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อจำแนกความจำเป็นของการทำหัตถการได้
- ที่ประชุมเสนอแนะให้มีการติดตามและตรวจสอบกลุ่มผู้ป่วยที่มีการฉีดสีก่อนการทำหัตถการ PCI แต่ไม่มีการพบข้อบ่งชี้ของโรค ซึ่งมีสัดส่วนสูงกว่า 20% ของผู้ป่วยที่ทำการฉีดสี ซึ่งสามารถติดตามได้โดยใช้ฐานข้อมูล One page ที่รวบรวมข้อมูลของผู้ป่วย อาทิ การวินิจฉัยโรค การวินิจฉัยสาเหตุของโรค ข้อบ่งชี้ที่ใช้ประกอบการรักษาและการรักษา โดยฐานข้อมูล One page นี้เป็นฐานข้อมูลที่ให้ผู้ให้บริการกรอกข้อมูลและรายละเอียดของผู้ป่วยทุกรายที่เข้ารับการฉีดสี เพื่อใช้ประกอบในการยื่นขอเบิกจ่ายเงินกับ สปสช.
- ที่ประชุมให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ข้อมูลในฐาน One page CAG Registry ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ข้อมูล Risk Factor 3) ข้อมูล Indication ในการฉีดสี 4) ข้อมูลผลของการฉีดสี 5) ข้อมูล Complication และ 6) ข้อมูล Treatment ที่เกิดขึ้น โดยฐานข้อมูลนี้จะเชื่อมโยงกับจำนวนของการเบิกจ่ายของผู้ให้บริการกับ สปสช.
- ที่ประชุมให้ความเห็นว่า การเชื่อมโยงข้อมูลในการศึกษานี้กับข้อมูลจากฐานข้อมูล One page จะช่วยให้สามารถคัดกรองและจัดกลุ่มความจำเป็นในการทำหัตการ PCI ได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

3.2 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อโรคไส้ติ่งอักเสบ (Appendicitis)

พญ.จารวี สุขมณี นำเสนอผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อโรคไส้ติ่งอักเสบ รายละเอียดดังนี้ โรคไส้ติ่งอักเสบเป็นหนึ่งในภาวะฉุกเฉินทางศัลยกรรมที่พบบ่อย นอกจากนี้ภาวะไส้ติ่งแตกยังเป็นหนึ่งในภาวะที่ควรควบคุมด้วยบริการผู้ป่วยนอก (Ambulatory care sensitive condition: ACSC) แต่จากการศึกษาของต่างประเทศพบว่าร้อยละ 20 ของผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดไม่พบการอักเสบของไส้ติ่ง ซึ่งการผ่าตัดที่ไม่จำเป็นนี้สัมพันธ์กับอัตราตายที่เพิ่มขึ้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการผ่าตัดไส้ติ่งที่อาจเกินความจำเป็นในประเทศไทย โดยใช้การระบาดของ COVID-19 เป็นการทดลองทางธรรมชาติ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบจำนวนผู้ป่วยโรคไส้ติ่งอักเสบ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วย ข้อมูลทางคลินิก และผลการรักษา ในช่วงเดือนมีนาคมถึงมิถุนายนย้อนหลังเป็นเวลา 3 ปี กล่าวคือ 1) ช่วงก่อนการระบาด (พ.ศ. 2563) 2) ช่วงล็อกดาวน์ (พ.ศ. 2564) และ 3) ช่วงหลังล็อกดาวน์ (พ.ศ. 2565)

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนผู้ป่วยไส้ติ่งอักเสบแบบไม่ซับซ้อน (Uncomplicated appendicitis) มีแนวโน้มลดลงในช่วงที่มีการล็อกดาวน์ ขณะที่จำนวนผู้ป่วยโรคไส้ติ่งอักเสบร่วมกับเยื่อบุช่องท้องอักเสบทั่วไปจากการแตกหรือทะลุ (Acute appendicitis with generalized peritonitis) ไม่ได้เพิ่มขึ้น ข้อมูลพื้นฐานของผู้ป่วย ได้แก่ อายุ เพศ ประเภทของโรงพยาบาล และเขตสุขภาพที่ใช้บริการ มีความใกล้เคียงกันทั้ง 3 ปี ในส่วนของข้อมูลทางคลินิกพบว่า มีแนวโน้มของการใช้เอกซเรย์คอมพิวเตอร์มากขึ้นในช่วงที่มีการระบาดของ COVID-19 ในขณะที่วิธีการรักษาส่วนใหญ่ยังคงเป็นการผ่าตัดแบบเปิด และในส่วนของผลการรักษาพบว่า จำนวนวันนอนโรงพยาบาล อัตราการติดเชื้อหลังผ่าตัด และอัตราการเสียชีวิตในโรงพยาบาล มีค่าใกล้เคียงกันทั้ง 3 ปี ซึ่งจากการผลการศึกษาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่าอาจมีการผ่าตัดไส้ติ่งอักเสบเกินความจำเป็น ซึ่งคิดเป็นจำนวนเงินประมาณ 60 ล้านบาทต่อปี อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ยังมีข้อจำกัดจากการนำข้อมูลสำหรับเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลมาใช้ ทำให้ไม่ทราบข้อมูลทางคลินิก ไม่ว่าจะเป็นรายละเอียดของการผ่าตัดนั้น ๆ หรือผลชิ้นเนื้อของไส้ติ่ง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ที่ประชุมให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า จำนวนผู้ป่วยไส้ติ่งอักเสบจริง ๆ ในช่วงที่มีการระบาดของ COVID-19 อาจไม่ตรงกับจำนวนการวินิจฉัยที่บันทึกในฐานข้อมูล เนื่องจากการฉีดวัคซีน mRNA ทำให้เกิดการอักเสบของต่อมน้ำเหลืองรอบ ๆ ไส้ติ่ง ซึ่งผู้ป่วยจะมีอาการคล้ายไส้ติ่งอักเสบและอาจส่งผลให้มีการวินิจฉัยไส้ติ่งอักเสบเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น การทราบสัดส่วนของจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดไส้ติ่งแต่ผลชิ้นเนื้อไม่พบการอักเสบ จะช่วยยืนยันสมมติฐานข้อนี้ได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังไม่สามารถตอบสมมติฐานข้อนี้ได้ เนื่องด้วยข้อจำกัดของข้อมูล
- ที่ประชุมให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ในปัจจุบันมีหลักฐานว่าผู้ป่วยโรคไส้ติ่งอักเสบแบบไม่ซับซ้อนสามารถรักษาด้วยยาและไม่จำเป็นต้องผ่าตัด อย่างไรก็ตาม แนวทางปฏิบัตินี้ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในประเทศไทย จึงเป็นประเด็นที่ควรมีการศึกษาต่อไป
- ที่ประชุมเสนอให้ทีมวิจัยศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความล่าช้าในการผ่าตัดที่เกิดจากการส่งตัวผู้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นการส่งตัวผู้ป่วยจากโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานครเพื่อไปผ่าตัดในโรงพยาบาลต่างจังหวัดเนื่องจากข้อจำกัดของจำนวนเตียงของโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร หรือการส่งตัวผู้ป่วยจากโรงพยาบาลขนาดเล็กไปยังโรงพยาบาลศูนย์ เนื่องจากโรงพยาบาลขนาดเล็กมักไม่มีวิสัญญีแพทย์
- ที่ประชุมเสนอให้ทีมวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลแยกระหว่างผู้ป่วยไส้ติ่งอักเสบที่มีการแตกหรือไม่แตกของไส้ติ่ง แต่ด้วยข้อมูลที่ทางทีมวิจัยมีใช้การลงวินิจฉัยด้วยระบบบัญชีจำแนกโรคระหว่างประเทศ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 10 (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision: ICD-10) เวอร์ชันปี 2010 ทำให้ไม่สามารถจำแนกได้
- ที่ประชุมเสนอให้ทีมวิจัยตรวจสอบว่า ในปัจจุบันภาวะไส้ติ่งแตกยังจัดเป็นภาวะที่ควรควบคุมด้วยบริการผู้ป่วยนอก (ACSC) อยู่หรือไม่ เนื่องจากเอกสารอ้างอิงที่ใช้ผ่านมานานแล้ว (ปีพ.ศ. 2544)

- ที่ประชุมเห็นชอบว่า จากผลการวิเคราะห์ที่พบว่าข้อมูลในแต่ละปีมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Statistical significance) อาจเกิดจากจำนวนตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ (Sample size) ทำให้พบความแตกต่างในการทดสอบทางสถิติ ทั้ง ๆ ที่ตัวเลขจริงแตกต่างกันไม่มาก

3.3 การวิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อการผ่าคลอด (Caesarean Section)

ภิชารีย์ กรุณายาวงศ์ นำเสนอผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผลกระทบจากมาตรการควบคุมโรคต่อการผ่าคลอด (Caesarean Section) หัตถการผ่าคลอดเป็นหัตถการที่สามารถช่วยชีวิตแม่และทารกที่ไม่สามารถคลอดเองโดยธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันก็เป็นหัตถการที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพของแม่และทารกในระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดอัตราการผ่าคลอดที่เหมาะสมให้อยู่ในช่วง 10%–15% ของจำนวนประชากรในประเทศนั้น ๆ เนื่องจากที่อัตรามากกว่า 15% ไม่พบหลักฐานว่าการผ่าคลอดจะช่วยลดอัตราตายของแม่และเด็กได้

ทีมวิจัยได้นำเสนอภาพรวมอัตราการผ่าคลอดของประเทศต่าง ๆ โดยแสดงผ่านแผนที่โลกเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้เห็นภาพรวมของสถานการณ์ปัญหาอัตราการผ่าคลอด และจากการทบทวนรรณการที่ผ่านมาพบว่า ในปัจจุบันอัตราการผ่าคลอดของโลกอยู่ที่ประมาณ 20% และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นถึง 30% ภายในปีค.ศ. 2030 นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มประเทศรายได้สูงกำลังเผชิญปัญหาการทำหัตถการผ่าคลอดเกินความจำเป็น ขณะที่กลุ่มประเทศรายได้ต่ำยังมีการทำหัตถการผ่าคลอดไม่เพียงพอตามความต้องการ สำหรับการทบทวนวรรณกรรมในประเทศไทยพบว่าอัตราการผ่าคลอดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจาก 23% ในปีค.ศ. 2009 จนถึง 32% ในปีค.ศ. 2017 และคาดการณ์ว่าจะเพิ่มสูงขึ้น 59% ในปีค.ศ. 2030 ดังนั้นอัตราการผ่าคลอดที่สูงจึงเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่เกี่ยวข้องกันสุขภาวะของแม่และเด็กในประเทศไทย ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวโน้มของการผ่าคลอดและการเปรียบเทียบอัตราการผ่าคลอดตามลักษณะของผู้ป่วยในช่วงปี พ.ศ. 2562–2564 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์ผลพบว่า อัตราการผ่าคลอดของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 จนถึงปัจจุบัน (ประมาณ 30% ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 จนถึง 35% ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2564) ซึ่งสูงกว่าอัตราการผ่าคลอดที่องค์การอนามัยโลกแนะนำที่ 10%–15%) นอกจากนี้ยังพบว่า จำนวนทารกแรกเกิดของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงและมีรูปแบบการเกิดเป็นฤดูกาล (Seasonality) อย่างชัดเจน โดยเดือนกันยายนเป็นเดือนที่มีทารกคลอดมากที่สุด ในขณะที่เดือนกุมภาพันธ์เป็นเดือนที่มีทารกคลอดน้อยที่สุดมี และยังพบอีกว่าอัตราการผ่าคลอดจะแปรผันตรงกับอายุของผู้ป่วย กล่าวคือพบการผ่าคลอดมากในกลุ่มคุณแม่ที่มีอายุ และโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปเป็นประเภทของโรงพยาบาลที่มีอัตราการผ่าคลอดมากที่สุด ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดของข้อมูลทำให้กลุ่มโรงพยาบาลเอกชนที่นำมาวิเคราะห์ในงานชิ้นนี้มีเพียงโรงพยาบาลเอกชนภายใต้สิทธิบัตรทองเท่านั้น ทำให้ผลการวิเคราะห์อาจเกิดความคาดเคลื่อนจากความเป็นจริงได้ และจากการสำรวจปริมาณการคลอดในแต่ละช่วงวัน พบว่าการทำหัตถการผ่าคลอดจะมีมากในช่วงวันจันทร์ถึงวันพฤหัสบดีและจะ

ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในช่วงวันศุกร์และสุดสัปดาห์ ขณะที่ในการคลอดธรรมชาติจะพบการทำหัตถการในระดับที่ใกล้เคียงกันในแต่ละวัน ทั้งนี้ได้มีนำเสนอเกณฑ์การจำแนกกลุ่มของหัตการผ่าคลอดออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) Necessary C-section 2) Possible Necessary C-section และ 3) Possible LVC C-section เพื่อใช้ในการสำรวจจำนวนหัตถการผ่าคลอดที่อาจเกินความจำเป็นในการศึกษาขั้นถัดไป

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

- ที่ประชุมให้ความเห็นว่า แม้ว่าการทำหัตถการผ่าคลอดจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการผ่าคลอดก็ยังคงเป็นหัตถการที่มีความจำเป็นสำหรับแม่และทารกบางราย
- ที่ประชุมให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า การทำหัตถการผ่าคลอดเป็นหัตถการที่มีข้อเสียหลายประการ อาทิ ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเสียเลือดและการติดเชื้อมาก ในบางโรงพยาบาลมีอัตราการทำหัตถการผ่าคลอดสูงถึง 70% ทำให้มีทารกที่เกิดจากการผ่าคลอดแล้วมีภาวะติดเชื้อจนต้องเข้ารักษาใน NICU จนเกิดภาวะเตียงไม่พอ อีกทั้งในแม่ที่ได้รับการทำหัตถการผ่าคลอดยังเผชิญปัญหาไม่สามารถให้นมบุตรได้ทันที นอกจากนี้หัตถการผ่าคลอดยังมีค่าใช้จ่ายที่มากกว่าการคลอดแบบปกติ
- ที่ประชุมให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ประเทศที่เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาระดับการทำหัตถการผ่าคลอด คือ ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการการทำหัตถการผ่าคลอดที่ประมาณ 15% จึงเป็นประเทศที่น่าจะมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงวิธีในการบริหารจัดการการทำหัตถการผ่าคลอด ทั้งนี้ที่ประชุมฝากให้ทีมวิจัยตรวจสอบอัตราการทำหัตถการผ่าคลอดของประเทศจีนที่แสดงในแผนที่โลกที่ได้มีการนำเสนอมาก่อนหน้า เนื่องจากมีความเห็นว่าในความเป็นจริงน่าจะมีอัตราที่สูงกว่านี้
- ที่ประชุมให้ความเห็นว่า วิธีการลดอัตราการทำหัตถการผ่าคลอดสามารถทำได้หลายรูปแบบ อาทิ การให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงของการทำหัตถการกับตัวผู้ป่วยและญาติ การส่งเสริมให้มีผู้ช่วยคลอดธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเสนอแนะให้มีการสร้างระบบที่ทำให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้ให้บริการมีข้อมูลในการรณรงค์และการสื่อสารเพื่อให้ประเทศไทยสามารถลดอัตราการผ่าคลอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ที่ประชุมเสนอแนวทางเพิ่มเติมในการที่จะช่วยลดอัตราการผ่าคลอดของประเทศไทย กล่าวคืออาจเสนอแนะให้ทางสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติช่วยพิจารณาเพิ่มค่า adjusted rw ของการคลอดตามธรรมชาติ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ให้บริการรณรงค์ให้ผู้ป่วยมาคลอดตามธรรมชาติมากขึ้น
- ที่ประชุมเสนอให้พิจารณาศึกษาเพิ่มเติมในแง่มุมของการเปรียบเทียบผลกระทบทางตรงและทางอ้อมที่อาจเกิดขึ้นจากการทำหัตถการ อาทิ การทำหัตถการผ่าคลอดส่งผลให้เกิด complication ที่ตามมาในแม่และทารก ซึ่งก็จะส่งผลต่อค่ารักษาที่จะมากขึ้นรวมถึงการใช้ทรัพยากรที่มากขึ้นตามไปด้วย โดยอาจใช้ข้อเท็จจริงในแง่มุมนี้ไปประกอบการพิจารณาปรับค่า adjusted rw ของการคลอดธรรมชาติ

- ที่ประชุมให้ความเห็นว่า เรื่องของความเชื่อส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการทำหัตถการผ่าคลอดค่อนข้างเป็นประเด็นที่หยั่งรากลึกในสังคมไทยและเป็นประเด็นที่ยากต่อการแก้ไข ดังนั้น ทีมวิจัยอาจพิจารณาทำการศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการทำหัตถการผ่าคลอดของแม่ เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการช่วยลดอัตราการผ่าคลอดของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นลำดับถัดไป
- ที่ประชุมให้ข้อเสนอแนะว่า ในอนาคตจำเป็นจะต้องมีการสื่อสารกับสาธารณะในประเด็นการลดอัตราการผ่าคลอดที่มีความเข้มข้นมากขึ้น โดยอาจต้องสร้างความร่วมมือกับสถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (สรพ.) ของประเทศไทย

4. ข้อเสนอแนะภาพรวมเพิ่มเติม

- ที่ประชุมเห็นชอบว่า จากผลการศึกษานี้สามารถสรุปได้ว่าในประเทศไทยมีการทำหัตถการที่มีคุณค่าน้อยจริง และอาจมีการให้บริการทั้ง 3 หัตถการที่มากเกินความจำเป็น แต่เนื่องจากหัตถการที่มีคุณค่าน้อยเป็นหัตถการที่มีประโยชน์กับคนบางกลุ่ม แต่อาจไม่มีประโยชน์กับคนอีกกลุ่ม ทำให้เป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อนและเกิดข้อโต้แย้งได้ง่าย ทีมวิจัยจึงต้องมีความระมัดระวังในการสื่อสารผลการศึกษา
- ที่ประชุมสนับสนุนให้โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP) ทำการศึกษาเรื่องหัตถการที่มีคุณค่าน้อยอย่างต่อไป โดยเฉพาะการระบุว่าหัตถการใดบ้างที่มีคุณค่าน้อย หรือการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำหัตถการที่มีคุณค่าน้อย เนื่องจากระบบสาธารณสุขมีงบประมาณที่จำกัด การแก้ปัญหาด้วยการเพิ่มงบประมาณไปเรื่อย ๆ อาจไม่ใช่ทางออกที่ยั่งยืน ดังนั้นการบริหารจัดการหัตถการที่มีคุณค่าน้อยที่ดี จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในระบบสาธารณสุขได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจทำได้โดยการสนับสนุนรางวัลให้กับโรงพยาบาลหรือกลุ่มแพทย์ที่มีการบริหารจัดการได้ดี รวมถึงการให้ความรู้แก่ประชาชนในประเด็นนี้ นอกจากนี้ ที่ประชุมยังสนับสนุนให้ทาง HITAP เป็นผู้ริเริ่มการศึกษาประเด็นหัตถการที่มีคุณค่าในประเทศไทย โดยเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ Choosing wisely initiative และสร้างเครือข่ายการทำงานด้วยการเชิญอาจารย์แพทย์จากสถาบันต่าง ๆ ทั่วประเทศมาร่วมทำวิจัยเกี่ยวกับหัตถการที่มีคุณค่าน้อย
- ที่ประชุมสนับสนุนให้มีการร่วมมือกันของหลายภาคส่วน เพื่อนักวิจัยสามารถเข้าถึงฐานข้อมูลได้หลากหลาย และสามารถพัฒนางานวิจัยได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ครอบคลุมเพียง 1 ใน 3 ของสิทธิประกันสุขภาพหลักในประเทศไทย

ปิดการประชุมเวลา 12.00 น.

(.....)
นางสาวจุฬาทิพย์ บุญมา

(.....)
พญ.จารวี สุขมณี

(.....)
นางสาวภิชารีย์ กรุณายาวงศ์

(.....)
ดร.นพ.ชัยยศ คุณานุสนธ์

(.....)
นายธนายุต เศรณีโสภณ

(.....)
รศ. ดร.วรรณฤดี อิสรานุวัฒน์ชัย

ผู้บันทึกรายงานการประชุม

ผู้ตรวจรายงานการประชุม